№ 171 ՇԱԲԱԹ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 9

1903

ՇԱԲԱԹ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 9 № 171

ԵՐԵՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թղթակցութիւնները գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ» կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ

ԼՐԱԳԻՐԸ

1903 Թւին

12 ամսվանը	. . . .	10 րուբլի
11 »	. . . .	» »
10 »	. . . .	9 »
9 »	. . . .	8 »
8 »	. . . .	7 »
7 »	. . . .	6 »
6 »	. . . .	» »
Մնացածները ամսական		1 »

Եւրօպայում՝ 30 ֆր., Ամերիկայում՝ 6 դոլլար, Պարսկաստանում՝ 10 ր.

Հասցէն՝ Тифлисъ. Редакція „Мшакъ".

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Բժշկական ուսումնասիրութիւն. — ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Դիլիջանից. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—Ինչ է կատարվում Մակեդոնիայում. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. — Շիրակի գիւղական կեանքից։

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

—

Եթէ բժիշկները որոշ ծրագրով այցելէին մեր արհեստաւորներին, քննէին նրանց կեանքի պայմանները, բնակարանները, ապրուստը, այն ժամանակ մենք մեր ձեռքին կունենայինք մի շատ թանկագին նիւթ՝ գաղափար կազմելու նրանց առողջական դրութեան մասին և միջոցներ մշակելու հակաառողջական պայմանները հեռացնելու համար։

Շատ անգամ արհեստաւորը ինքն էլ չը գիտէ, թէ ինչպէս նա քայքայում է իր առողջութիւնը և թուլացնում իր կազմուածքը։ Նա ուշք չէ դարձնում իր բնակարանի խոնաւութեան վրա. նա զգոյշ չէ պահում իրան այնպիսի իրերի և բաղադրութիւնների հետ գործ ունենալիս, որոնց մէջ կան թունաւոր տարրեր։ Բժիշկը և բժշկական հսկողութիւնը այդտեղ կարող էին մեծ ծառայութիւն մատուցանել, նախազգուշացնելով արհեստաւորին այս և այն ազդեցութիւններից։ Ճիշտ է, արհեստաւորը ամէն բանական խորհուրդ չէ կարող կատար ածել, բայց և այնպէս կարող է շատ դէպքերում մեծապէս օգտվել։

Մի այնպիսի նոր զբաղմունք, ինչպէս է գրաշարութիւնը, որ առաջ է եկել գրքերի և լրագիրների հետ, տալիս է մեզ ապացոյց, թէ կարելի է և երկարակեաց լինել և ընդհակառակը փխրուն և շատ թոյլ։ Գրաշարների մէջ յաճախ պատահում են ծերութեան հասած, առողջ մարդիկ, բայց նրանց հետ միասին բազմաթիւ ուրիշները, որոնք իրանց կեանքի պայմաններով պատրաստել են իրանց համար հիւանդի մահճակալը։ Այնտեղ, ուր սենեակները փոքր են և օդը խեղդուկ, ուր լոյսը քիչ է և աշխատանքը չափազանց ծանր ու անհետաքրքրական, իսկ գրաշարները անզգոյշ և անհոգ, այնտեղ ստեղծվում են պայմաններ թէ թոքախտի, թէ աչքերի հիւանդութեան, թէ ջղերի քայքայում և թէ արճճային թունաւորման համար։

Մի և նոյնը կարելի է ասել և ուրիշ զբաղմունքների մասին։ Եթէ մի տեղ ինքը արհեստաւորը աշխատէ որոշ զգուշութիւններ գործ դնելու, մի ուրիշ տեղ բարւոքվեն տեխնիկայի պայմանները, այն ժամանակ կը տեսնէք, որ հիւանդութեան և մահացութեան տոկոսը զգալի կերպով կը նուազի։ Մեզ յայտնի են շատ դէպքեր, երբ արհեստաւորը ամենևին ուշադրութիւն չէ դարձնում տան գազերի և շոգիների վրա, որ նա կուլ է տալիս արհեստանոցում առատօրէն, չը ենթադրելով, որ նա իր ամէն մի շունչով թոյն է ներմուծում իր կազմուածքի մէջ։

Այդտեղ բժշկի հեղինակաւոր խօսքը և որոշ տեխնիկական բարեփոխութիւնները կարող են մեծ օգնութիւն հասցնել աշխատաւոր մարդուն, որի համար առողջութիւնը թանկագին գանձ է թէ իր և թէ նրանից նիւթական և բարոյական կախումն ունեցողների համար։

Այդպիսի ուսումնասիրութիւններ անելու համար անհրաժեշտ է անշուշտ լուրջ վերաբերմունք, որպէս զի ժողովված տեղեկութիւնները տան պիտանի նիւթ հիմնաւոր եզրակացութիւններ դուրս բերելու և նրանց համեմատ գործնական միջոցներ մշակելու համար։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԴԻԼԻՋԱՆԻՑ

—

Օգոստոսի 1-ին։

Անցեալ անգամ հաղորդել էի, որ Դիլիջանում կայանալու է մանկական տօն։ Յուլիսի 23-ին արդարև կայացաւ այդ տօնը մեծ աջողութեամբ։ Մանկական տօնը իր բազմակողմանի բովանդակութեամբ գրաւել էր մեծ բազմութիւն թէ հասակաւորների և թէ մանուկների։ Դրված էր երկու մանկական պիէսներ—մինը հայերէն և միւսը ռուսերէն լեզուներով, այնուհետև մանկական երգեր, խաղեր և պարեր։ Դահլիճը լուսաւորված էր գոյնզգոյն լապտերներով և զարդարված կանաչներով. լուսաւորված էր նաև այգին։ Երեխաների համար պատրաստված էր գունաւոր թղթից գլխարկներ և դրօշակներ. վառվեցին բէնգալեան կրակներ։ Մանկական տօնը յիշեցնում էր Գերմանիայում յաճախ կազմվող kinderfest-ները։ Մանկական ներկայացումը պէտք է աջող համարել։ Մանկական պիէսների ղեքատ բէպերտուարից վերցված էին յարմարները։ Երեխաները շատ լաւ սովորել էին իրանց դերերը, խօսում էին համարեա առանց ուշք դարձնելու յուշարարի վրա, այն ինչ Դիլիջանում մինչև այժմ եղած հասակաւորների համար ներկայացումներին մասնակցող—սիրողները չարունակ խօսքի էին սպասում նոյն իսկ նախադասութիւնը շարունակելու. ժամանակը։ Մանկական պիէսներն էին՝ հայերէն «Թունաւորված բիսկւիտներ» և ռուսերէն «Ծուլութեան դեղ»—մանկական կեանքից։ Շնորհիւ կենդանի խաղին հանդիսատես մանուկ հասարակութիւնը շարունակ ծափահարում ու ծիծաղում էր։ Աւելորդ չէ այստեղ ի միջի այլոց նկատել և մանկավարժների ուշքը դարձնել մանկական պիեսների աղքատութեան վրա։ Ցանկալի է տեսնել հրատարակված գոնէ այն մանկական պիեսները, որոնք գոյութիւն ունին զանազան մարդկանց մօտ ձեռագիր, բայց տպագրված չեն, մանաւանդ այնպիսիները, որոնք արդէն բեմ են դրվել և աջող են համարվել։ Բացի այդ յուլիսի 30-ին էլ կայացաւ Բագուից այստեղ ամարանոց եկած պ. Պօպօվի կօնցերտը։ Պարոնի կազմած րէպէրտուարը շատ ընդարձակ էր և բազմակողմանի, կային հայերէն ժողովրդական երգեր՝ հանգուցեալ Ք. Կարա-Մուրզայի հաւաքածներից, ռուսերէն օպերաներից կտորներ, ի միջի այլոց, հայերէն լեզուով—«Գէյշայ»-ից մալօրուսական և ցիգանական երգեր։ Կօնցերտի բոլոր կտորները շատ լաւ ծանօթ էին հաւաքված հասարակութեանը, որովհետև գլխաւորապէս ամարանոց եկողներն էին լսողները և գուցէ այդ էր պատճառը, որ բացի խմբական երգերից, միւսած կտորները, որոնք կատարվում էին solo, անաջող էին և քրքիջ էին յարուցանում հասարակութեան մէջ։ Սակայն մուտքի կողմից կօնցերտը գոհացուցիչ էր։

Ա.

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՇԻՐԱԿԻ ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՑ

—

Ալէքսանդրօպօլից դէպի արևելք, 13 վերստ հեռաւորութեան վրա գտնվում է Դիրաքլար գիւղը։ Գիւղի հարիւրի չափ տները սփռված են սարերով շրջապատված արևկող հովտի մէջ։ Այդ սարերը դաշտի երեսից 2—3 հարիւր ոտք բարձր են և սիւների նման առանձին-առանձին բարձրացրել են իրանց գլուխները։ Սարերի այդ յատկութիւնից գիւղը ստացել է իր անունը, որովհետև Դիրաքլար խօսքը թուրքերէն է և նշանակում է սիւներ։ Գիւղի առաջին բնակիչները լեզգիներն են եղել, որոնք անցեալ դարի սկզբներում ապրում էին այժմեան գիւղից մէկ վերստ հեռու, Հաջի-Նազար տանող ճանապարհի վրա։ Լեզգիների գիւղի մնացորդները երևում են մինչև այժմ էլ և կոչվում են «խարաբաներ», այսինքն աւերակներ։

Հայարնակ Դիրաքլարը կպած է անմիջապէս սարի լանջին։ Նրա հարաւային կողմն ուղղված է դէպի արևը, որի պատճառով էլ ունի ցածրադիր տեղերին յատուկ տաք կլիմայ։ Ամառվայ կիզող արևը, դիպչելով սարի մերկ քարերին, տաքացնում է նրանց, իսկ այս տաքութիւնն, անդրադառնալով օդի մէջ, առաջացնում է անտանելի տապ ու տօթ, այնպէս որ մարդու շնչառութիւնն է կտրում և քրտինքը ջրի պէս թափվում է երեսից։

Ինչ կը լինէր գիւղի դրութիւնը, եթէ չը լինէր հիւսիս-արևելեան մշտաշունչ զովարար քամին։ Այս քամին, որ ձմեռը բուք ու բորան է թափում գիւղի վրա, ամառը բարերար ներգործութիւն ունի գիւղի համար. անվերջ փչելով, նա մի փոքր մեղմում է արևի ջերմութիւնը և օրվայ տապը։ Գիւղի բնակիչները հաւասարապէս նեղվում են թէ ձմեռը և թէ ամառը։ Գարուն համարեա չը կայ, ձմեռվայ ձիւները մի քանի օրվայ մէջ հալվում են։ Ձմեռվայ սաստիկ ցրտերին ջերմաչափն իջնում է—25°, իսկ ամառը բարձրանում է—45°R։ Ամառվայ առաւօտը արևի տակ մարդ մրսում է, իսկ կէսօրին, միայն շապիկով, մարդ դարձեալ քրտնում է ու նեղանում շոգից։

Կլիմայական այս խիստ տարբերութիւնը, բնականաբար, ազդում է բուսականութեան վրա։ Ամառը բոյսերն արագութեամբ աճում և հասունանում են։ Բոյսերի աճելութիւնն աւելի աչքի է ընկնում արևադարձից յետոյ։ Երկու ամսի ընթացքում ցորենն անցնում է իր աճեցողութեան բոլոր աստիճանները, սկսած տերևաւորութիւնից մինչև հասունութիւնը։ Մինչդեռ Շիրակի դաշտի բոլոր արտերը կանաչ են կամ հազիւ թէ գարին սկսել է դեղնել, Դիրաքլարում արդէն հնձված է գարին և սկսվում է ցորենի հունձը։

Այս գիւղում ջրի սակաւութիւնն աւելի զգալի է։ Գիւղի միջից առու չէ վազում, եթէ չը հաշւենք անձրևներից գոյացած ջուրը, որ հեղեղի պէս ցած է թափվում սարից. Թէ մարդկանց և թէ անասունների խմելու ջուրը տանում են գիւղից վերև գտնված աղբիւրներից։ Սրանց խողովակները շատ մօտ են գետնի երեսին, այդ պատճառով էլ ջուրը տաքանում է արևի ներգործութիւնից և ծարաւ չէ կտրում։ Տեղական սովորութեան համաձայն, առաւօտները վաղ կժերով ջուր են բերում և լցնում են արաններում դրված քարէ տաշտերի (գուռերի) մէջ։ Այնուամենայնիւ կէսօրին ջուրը սաստիկ տաքացած է լինում և խմելու համար անպէտք։ Անշուշտ մեծ օգուտ կը ստանային նրանք, եթէ աղբիւրների մօտ, հեղեղատների առաջ ջրամբարներ շինէին և ջուրը հաւաքելով՝ ոռոգէին ցածրում եղած արտերը։

Գիւղի արևելեան կողմը, մէկ վերստ հեռու, սարի ստորոտներում, դուրս է գալիս առատ ջրի մի աղբիւրակ, որ յայտնի է «Լուս-աղբիւր» անունով։ Վճիտ, պաղ, սառցային ջուր է այս։ Քաղաքի և շրջակայ գիւղերի բնակիչները գալիս են այս ջրում լողանալու։ Ջուրն առողջարար է քոս հիւանդութեան համար։ Բայց չը նայելով դրան՝ լողանալու ոչ մի յարմարութիւն չը կայ։ Այնտեղ չը կայ ոչ աւազան և ոչ ցրտից պաշտպանվելու տեղ։ Այս ջուրը, գուցէ, եւրօպացու ձեռքում մի օգտակար կուրօրտ կը լինէր, այն ինչ մեր գիւղացու աչքում այդպիսի հոգացողութիւնը աւելորդ շռայլութիւն է։ Հայ մարդն ընդհանրապէս, իսկ հայ գիւղացին մասնաւորապէս սովոր չէ հասարակական աշխատանքին։ Որքան բան կայ սովորելու մեր դրացի ազգերից։ Ակամայ մարդ համեմատութիւններ է անում հայ գիւղացու իր նիստ ու կացով՝ մեր երկրում ապրող եւրօպացի գաղթականների հետ։ Առնենք օրինակ Եկատերինենֆէլդ գերմանական գիւղը, Բօրչալուի գաւառում։ Ճանապարհորդն երկար հայ գիւղերում դեգերելուց յետոյ, ակամայ կանգ է առնում այս գիւղում, շուրջը դիտելու համար։ Լայն խճուղած փողոցներ, երկյարկանի, գոյնզգոյն ներկած, յարմարաւոր տներ՝ մարդկանց բնակարանն առանձին, անասուններինն առանձին։ Տների եսեր ձգված են առանձին պարտէզներ ու այգիներ։ Դուրսը, հրապարակի մի անկիւնում շինված է ջրի մեծ աւազանը, որից ջուր են վերցնում գործածելու, փողոցները ջրելու համար։ Մինչև անգամ գիւղի բարձր, աշտարակաձև եկեղեցին շինված է հրապարակում, գիւղի կենտրօնում, համարեա գիւղի բոլոր տներից հաւասար հեռու, որ բոլորի համար յարմար լինի։ Գիւղից վեր գտնվում է նրանց հանգստարանը, պարսպապատ, ծառերով զարդարված, որ ունի առանձին ճեմելիքներ և վանդակապատ շիրիմներ։ Մարդ որ նայում է նրանց հասարակական հաստատութիւնների վրա, մնում է հիացած, կարծես աչքի առաջ ընկած է ոչ թէ մի գիւղ, այլ մի փոքրիկ, եւրօպական քաղաք։ Կարելի էր, անշուշտ և մեր գիւղերը վերածել այսպիսի գիւղերի, բայց դժուար է, որովհետև հայ գիւղացին չունի եւրօպացի գաղթականների հասկացողութիւնը։ Նրա մէջ բացակայում է ընդհանուր ույժերով գործելու գիտակցութիւնը։

Լուս-աղբիւրից քիչ հեռու մի հանք կայ, որ կրում է ինֆուզօրեան հող անունը։ 1892 թուին հեղեղը քանդել է սարի կուրծքը և բացվել է հանքը, որ կաւճի նման փուխր է ու թեթև։ Ինֆուզօրեան հողի զարմանալի յատկութիւնն այն է, որ նա բաղկացած է սպիտակ, կարմիր, երբեմն էլ կապոյտ շերտերից։ Այս շերտերը վերին աստիճանի կանոնաւոր կերպով յաջորդում են իրար։ Թէ ինչ բանի պէտք կը գայ այդ հողը, դեռ չը գիտեն։ Գիւղում նրա վրա զանազան փորձեր են կատարել։ Գիւղացիները աշխատել են հալել կրակի մէջ, չէ աջողվել։ Ուզեցել են նրանից ամաններ շինել, ճաքճքվել է։ Խառնել են կաւի հետ, բայց թրծելիս՝ դարձեալ ճաքճքվել է։ Վերջապէս այդ հանքից քաղաք են տարել, որ լցնեն յատակների տակ, փայտը փթելուց ազատելու նպատակով։

Հանքը բացվելու միջոցին, մի կապիտան Սարաղօվսկի գիւղացիներին խոստացել է տարեկան 500 րուբլի գիւղին տալ, որպէս զի իրան յանձնեն հանքից օգտվելու իրաւունքը։ Այդ առիթով նրանց մէջ համաձայնութիւն չէ կայացել։ Կառավարութիւնը, լսելով հանքի բացվելը, գիւղացիներին տուել է 25 դեսետին արօտատեղ, իսկ հողը յանձնել է կապալառուի։ Անցեալ տարի այս հանքից կապալառուն տանել է տուել 2 վագօն, իսկ այս տարի՝ 4 վագօն։ Մտադրութիւն կայ հանքի մօտերքը աղորիք սարքել, աղալ և այնպէս տեղափոխել։ Գիւղից մինչև կայարան տեղափոխելու փութն արժէ 4 կոպէկ։ Ապագայում, երբ կը պարզուի, թէ իսկապէս ինչ բանի

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, օգոստոսի 6-ին

Պ. Անդալը, «Մշակի» № 167-ում [illegible]

[illegible]

Ց. Ամբանեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Նովկասեան կառավարչապետ իշխան Գոլիցինն մօտ օրերումս Բէլի-Կլիւչից վերադարձաւ Թիֆլիս:

Ուշադրութեան առնելով այն հանգամանքը, որ Ռուսաստանի առևտրական յարաբերութիւնները Ամէրիկայի հետ քանի գնում աւելի և աւելի մեծ չափեր են ստանում, ծովային մինիստրութիւնը կարգադրել է, որ Աղատաւկամ նաւատորմի շոգենաւերը, բացի կանոնաւորապէս հեռաւոր Արևելքի նաւահանգիստները երթևեկելուց, այս տարվանից սկսած ապրանքների և ճանապարհորդների կանոնաւոր տեղափոխութիւն կատարեն նաև դէպի հիւսիսամերիկական նաւահանգիստները: Առաջին այցելութիւնը ամերիկական նաւահանգիստներին կը գործէ այս աշնանը «Смоленскъ» շոգենաւը:

—

Ապրանքների տեղափոխութեան և ապահովագրութեան ռուս ընկերութիւնը համաձայնութիւն է կայացել ապրանքների տեղափոխութեան արևելեան ընկերութեան հետ՝ ընդհանուր ուժերով կազմակերպելու համար մի մարմին, որ հեշտացնէր պարսկական շուկայի հետ առևտուր ունեցողների գործը: Միացած ընկերութիւնը մտադիր է գործակալութիւններ բանալ Պարսկաստանի շատ քաղաքներում, ապահովագրել և տեղափոխել ապրանքները Ռուսաստանից Պարսկաստան և Պարսկաստանից Ռուսաստան: Այն տեղերում, ուր ապրանքների տեղափոխութիւնն անհնար է կատարել ոչ երկաթուղով և ոչ շոգենաւով, նա կը կատարվի բեռնակիր կենդանիների միջոցով: Նոր գործակալութիւններ կը բացվեն շուտով Նիժապուրում, Սեբզէվարում, Մորասում, Ուրմիայում, Կալմէում և Թէհրանում: Այդ գործակալութիւնների բացմամբ անմիջական կապ կը հաստատվի հիւսիսային և հարաւային Պարսկաստանի խոշոր կէտերի մէջ: Նոր ընկերութեան գործակալութիւնը պէտք է սկսվի այս օգոստոս ամսից:

—

Ստացանք «Հանդէս Հայագիտութեան» (Zeitschrift für armenische philologie) հրատարակութեան երկրորդ հատորի առաջին տետրը, որի մէջ զետեղված են գերմաներէն և հայերէն լեզուով յօդուածներ հայ լեզուի և պատմութեան մասին: Հանդէսի խմբագրութիւնը մի առանձին թերթիկով յայտնում է հետևեալը. «Հայագիտութեան հանդէսը, որ հայկական բանասիրութեան սահմանում ըստ իր տեսակի միակ գիտական թերթն է, ներկայ 1903 թուին անցնելով իր գոյութեան Բ-րդ տարեշրջանին, հրատարակվում է նոյն խմբագրութեամբ, նախկին ծրագրով ու ծաւալով: Հայագիտութեան հանդիսի նպատակն է ընդարձակ իմաստով հայկական բանասիրութեան՝ հին և նոր հայերէն լեզուի, բազմատեսակ բարբառների, հայոց պատմութեան և գրականութեան ուսումնասիրութիւնը եւրոպական գիտութեան վայելուչ բարձրութեան վրա դնել, այլ և բանասիրութեան հայկական ճիւղով հետաքրքրվողների համար հաղորդակցութեան մի կամուրջ յօրինել յօգուտ նոյն իսկ այդ գիտութեան: Համոզված լինելով, որ Հայագիտութեան հանդէսը հայ և եւրոպացի հայագէտների օժանդակութեամբ հայկական գիտութեան կարևոր ծառայութիւն մատուցանելու կոչումն ունի, վստահանում ենք դիմել հայ բանասէրներին և ձեռնհաս անձանց, որ չը զլանան այս եռամեայ հանդէսը տարածել և բաժանորդների թիւը աւելացնել, որից կախված է նաև նրա գոյութեան տևականութիւնը: Բաժանորդագինն է հինգ րուբլի, որ պէտք է ուղարկել Գերմանիա հետևեալ հասցէով Германія. Марбургъ. Книжный магазинъ Н. Г. Эльверта. N. G. Elwert'sche Verlagsbuchhandlung, Marburg i. H.»:

—

ԳԱՆՁԱԿԻՑ մեզ գրում են. «Յուլիսի 2-ին, Զոլագ կոչվող դաշտում, այնտեղ, ուր գիւղացիները պարապում են հրացանաձգութեամբ, սպաներից մէկը տեսնում է մի սպանված մարդու դիակ և իսկոյն իմացնում է ոստիկանութեան: Քննութիւնից պարզվում է, որ դա Մ. Մէլիք-Շահնազարեանցի այգեպանն է. անյայտ չարագործները սպանել են նրան: Դիակը մնացել էր երկու օր դաշտում. սպանվածը երիտասարդ էր և թողել է որբեր»:

—

ԿԱՐՍԻՑ մեզ գրում են. «Երէկ, օգոստոսի 6-ին, ամբողջ օրը սաստիկ ցուրտ քամուց և փոթորիկներից յետոյ գիշերը չափազանց սառն էր, մինչև այն աստիճան, որ բաց բակում մնացած ջրի երեսը սառոյց էր կապել: Մինչև այժմ եղանակները նպաստաւոր էին պտղաբերութեան համար և անձրևային, թէպէտ գարնան ցրտերն ու անձրևները մասամբ յետացրին հունձը: Այժմս Կարսում արդէն գարու կալերը ձգել են և շուտով կը սկսվի և ցորենինը: Ընդհանուր առմամբ հացի արդիւնքը լաւ է. կասկածելի է, որ երէկվայ ցուրտը կարող է լեռնային տեղերի չըհաս արտերն ու բանջարանոցները մրսեցնել. իսկ այդպիսի դիրք ունեցող տեղեր Կարսի նահանգում շատ կան»:

—

ՊԵԱՏԻԳՈՐՍԿԻՑ մեզ գրում են. «Օգոստոսի 2-ին դերասանուհիներ տ.տ. Մելիքեան և Փառանձեմ և դերասան Ցարութիւնեան սիրողների մասնակցութեամբ մի ներկայացում տուին այստեղի հայոց եկեղեցու գաւթում գտնվող ծխական շինութեան մէջ: Խաղացին «Պարիզի Շրջմոլիկ» և «Մկնիկ»: Բոլոր տոմսակները վաճառված էին: Խաղացողներից թէ կոմեդիայի և թէ վօդեվիլի մէջ առանձնապէս աչքի էր ընկնում տիկին Մէլիքեան իր կենդանի, աշխոյժ խաղով, որ գեղեցիկ տպաւորութիւն թողեց հասարակութեան վրա: Պ. Ցարութիւնեան նոյնպէս լաւ էր: Օր. Նաբաթեան և տ. Մամուլեան, իբրև սիրողուհիներ, չը փչացրին իրանց դերերը:—Պեատիգորսկի կուրօրտներում ամառը մեծ քանակութեամբ հայեր են հաւաքվում, ուստի կարելի էր հայերէն ներկայացումներ շատ տալ: Տարաբաղդաբար, դպրոցի դահլիճը շատ է փոքր և անյարմար, իսկ տեղական թատրոններում մասնաւոր դերասաններին չեն թոյլ տալիս ներկայացումներ տալ»:

—

«Турк. Вѣд.» լրագրին հաղորդում են, թէ Ֆերգանում տարածված են լուրեր տեղացիների մէջ տիրող յուզմունքի մասին: Ասում են, թէ իբր մի նոր իշխան է երևացել, որ ապստամբութիւն է քարոզում: Նամանգանից նոյն լրագրին հաղորդում են, թէ տեղական ռուս ազգաբնակութիւնը գիշերները անց է կացնում սենեակների խեղդող օդի մէջ և սպառազինվում է: «Ռուս ֆէրգանցիները,—ասում է լրագիրը,—կարող են հանգիստ լինել. կառավարութիւնը խստութեամբ հսկում է տեղացիների վրա և յուզվելու ոչ մի առիթ չէ տեսնում, իսկ զինւորական իշխանութիւնները միշտ պահպանում են անհրաժեշտ նախազգուշութիւններ»:

—

ԴՈՒՌՆՈՒԿԻՑ մեզ գրում են. «Դաւանուկ գիւղը մեծ նեղութիւն է կրում ջրի կողմից, մանաւանդ ձմեռը, երբ ջուր վերցնում է գիւղից երկու ու կէս վերստ հեռաւորութեան վրա գտնվող աղբիւրից: Այժմ, շնորհիւ պ. Տիգրան Դաւրիշեանի (տեղացի), գիւղացիք մտադրվել են այդ աղբիւրը բերել գիւղի առջև: Դաւրիշեանը գիւղացիների ծախսը թեթևացնելու համար, յանձն է առել, գիւղի հասարակութիւնից տրված ժապաւինեալ մատեանով դրամ հաւաքել զանազան բարեգործ անձերից»:

—

Նոյն գիւղից մեզ գրում են. «Օգոստոսի 3-ին, վաղ առաւօտեան, 4 թուրք աւազակներ յարձակվում են Եկատերինֆէլդից Սանդար կայարանը գնացող դիլիժանսի վրա, սպանում են մի ձի, կողոպտում են նրա մէջ եղող 4 ճամբորդներին, վերցնելով նրանց արծաթեայ գօտիները և մօտները եղած փողը, այն է՝ 150 րուբլի»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԻՆՉ Է ԿԱՏԱՐՎՈՒՄ ՄԱԿԵԴՈՆԻԱՅՈՒՄ

—

Ապստամբների յաղթանակը. Վերջին տեղեկութիւնները ցոյց են տալիս, որ մակեդոնական հրոսակախմբերը օրէցօր բազմանում են և զարմանալի հերոսութեամբ շարունակում են իրանց ազատագրական շարժումը: Ու այդ

պէտք կը լինի այդ հողը և երբ հարկաւոր կը լինի մեծ քանակութեամբ փոխադրել, այն ժամանակ գիւղացիները բաւական կը չարչարվեն որպէս տեղափոխողներ:

Հաւանական է կարծել, որ նախապատմական դարերում այս տեղերը, գուցէ և ամբողջ Շիրակի կաթսան ներկայացնելիս է եղել մի մեծ լիճ, ջրով լիքը. ժամանակի ընթացքում ջուրը ցամաքել է, թողնելով տեղ-տեղ ստորջրեայ մնացորդները—կրային բլուրներ, խըխունջների կոյտեր, ծովային մանր կենդանիների—ինֆուզօրիաների սարեր՝ հողով ծածկված, ինչպիսին որ է այս ընդարձակ տարածութիւնը: Ո՞վ գիտէ, թէ ապագայում ինչ նոր երևոյթներ էլ բացվեն, որոնք մինչև օրս թաղնված են սարերի մէջ:

Սակայն սարերի մէջ թաղնված են ոչ միայն գիտութեան համար հետաքրքիր գանձեր, այլ և զանազան մետաղներ—արծաթ, պղինձ, կլայէկ, երկաթ և այլն, միայն ափսոս, որ այդ բոլոր հարստութիւններից մեր երկրի ազգաբնակութիւնը չէ օգտվելու: Նրանց շահագործելու համար մենք ոչ միջոց և ոչ յարմարութիւններ ունենք: Հանքերից օգտվելու գործը վերապահված է ամեն բանում ձեռներէց եւրոպացիներին: Մենք դիտենք արդէն, որ Արագածի ստորոտներում գտնվում է ծծումբ, օխրա (կարմիր ներկանիւթ), բայց և այնպէս նրանից արտադրելու ձեռնհաս չենք: Ցարիներ առաջ Դարբանտ գիւղի մօտերը քարածուխի հետքեր նկատվեցին: Եղան մարդիկ, որ ուզեցին փորձել քարածուխ դուրս բերել: Ձեռնարկողներին չը յաջողվեց հանկանալի պատճառներով: Նրանց պակասում էր հարկաւոր դրամագլուխը, և որ գլխաւորն է—անծանօթ էին տեխնիկական գիտութիւններին:

Դիրաքլարի սարերը քաղաքի շինութիւններին մատակարարում են երկու տեսակ քարեր—կարծր աւազաքար և չերտաքար: Առաջինը գնում են շինութիւնների հիմքում, խոնաւութիւն չը ծծելու համար, իսկ երկրորդը բանեցնում են որպէս սալաքար: Առաջին տեսակի արշինը, տեղ հասցնելով միասին արժէ 30—40 կոպէկ, իսկ երկրորդի քառակուսի սաժէնն արժէ 2 րուբլի 40 կոպէկ:

Դիրաքլարի բնակիչները մեծ մասամբ Դերջանցի են *) և գաղթել են այստեղ 1830 թւին, Կարնի գաղթականութեան ժամանակ: Սկզբում եղել են 15—20 տուն: Կառավարութիւնը նրանց այս գիւղում բնակեցնելով, յատկացրել է 1611 դեսեատին հող, որից մշակելի է 500 դեսեատին հողը, իսկ մնացած 1111 դեսեատինն արօտատեղի ու քարքարոտ են: Ժամանակի ընթացքում նորեկներ գալով, հաստատվել են գիւղում և այդպիսով գիւղը մեծացել, դարձել է 100 տուն՝ 508 արական և 475 իգական, իսկ երկու սեռից միասին 98 հոգի: Հողից օգտվելու համար, պետական գանձարանին գիւղը վճարում է 726 ր. 38 կոպէկ. իսկ տեղային վարչական ծախսերին՝ 414 ր. միասին կանէ 1140 րուբլի 38 կոպէկ. այս գումարի վրա պէտք է աւելացնել նաև գիւղական դատարանի, գիւղի պահապանի, ջրաբաշխի (միրաբի), արտերը հսկողի (ղորուղչի) գզրի, բէգարի և այլ հոգևոր ծախսեր, որոնք բոլորը միասին 1341 րուբլի կարժենան, ուստի ընդամենը կը լինի 2481 ր. 38 կոպ. կամ ուրիշ խօսքով իւրաքանչիւր անհատին ընկնում է տարեկան ծախսից մօտաւորապէս 2 ր. 50 կ. կամ իւրաքանչիւր ընտանիքին միջին հաշւով 24 րուբլի:

Ամառանոց չունենալ և այդ պատճառով անասունների թիւը սակաւ է այս գիւղում: Գիւղի մանր անասունների թիւն է 1011, իսկ խոշոր անասունները 1671 հատ են: Թէև մեծամասնութիւնն աղքատ է, բայց կան նաև մեծ տներ, որոնք իրանց անդամների թը-ւով ու հարստութեամբ աչքի են ընկնում: Կան գիւղացիներ, որոնք 30—40 հազար րուբլու կարողութիւն ունին: Նիւթական կարողութեան անհաւասարութիւնը առաջացրել է նոյնպէս հողի անհաւասարութիւն: Հարուստները խեղդել, ճնշել են աղքատներին, խլելով նրանցից հողերի արդիւնաբեր կտորները: Մինչդեռ Շիրակի բոլոր գիւղերում հողը բաժանված է անհատի (նաֆարի) վրա, այս գիւղում պահվում էր հողատիրական հին սիստեմը—այսինքն հողը կենտրոնացել էր հարուստների ձեռքին: Մի ընտանիք 20 անդամներով ունէր 40 կտոր տեղ, այն ինչ նրա դրացին 4 անդամներով ունէր 60 կտոր տեղ: Ամեն տարի կռիւ ու վէճ էր լինում հողը բաժանելու առիթով, բայց միայն այս տարի վերջապէս աջողվեց մացնել գիւղում հողաբաժանութիւն: Ընտրվեցին հողի բաժանարարներ, մեղիատորներ, բայց սրանք հասարակութեան հաւանն ի չարը գործ դնելով, հողի լաւ մասերն իրանց ազգականներին, որով պատճառ դարձան նոր կռիւների, անբաւականութիւնների: Բացի այս ներքին վէճերից, գիւղացիք Փոքր-Քեափանակցոց հետ դրացի լինելով, հողի առանձին վէճ ունին նրանց հետ, որի համար երկու դրացի գիւղերն էլ փողեր են վատնում, կաշառքներ են ուտեցնում սրան նրան, մինչև որ մի որ և է կողմը յաղթէ և միւսը յաղթվի:

Առհասարակ այս գիւղն աչքի է ընկնում իր բնակիչների կռւարար, անհաշտ, ինտրիգան բնաւորութեամբ: Ունէին երկու քահանայ, որոնք միշտ կռւում էին իրար հետ: Նրանց կռւի մէջ մտնում էին նաև գիւղացիները: Օր չէր լինում, որ նրանք գանգատ չը գային հոգևոր կառավարութեանը: Գանգատվում էր երկու կողմն էլ: Նրանք պաշտպանում էին երբեմն մէկին, երբեմն միւսին: Հակառակորդին յաղթելու համար նրանք գործ էին դնում ամենավատ, զզուելի միջոցներ: Մէկ օր հարցրի քահանաներից մէկին:

—Տէր հայր, ինչու համար չէք հաշտւում երկու ընկերներդ իրար հետ և ինչու ժողովուրդը ձեր պատճառով բաժան-բաժան էք դարձրել:

Նա պատասխանեց:

—Ինչպէս մեր կռիւը դատարկ պատճառներից է լինում: Երկուսս էլ այրի ենք, որտեղ բրս զաղազված: Սրաներից նեղութիւնից սկսում ենք անտեղի կերպով իրար հետ կռւել. ժողովուրդն էլ միջամտում է և կռիւը հետզհետէ մեծանում է:

Քահանաներից մէկն այժմ վախճանվել է և գիւղացիների կռիւն էլ այս առիթով վերջացել է: Յուսում է ցանկալ, որ հողաբաժանութեան խնդիրն էլ մի կերպ կարգադրվի, գիւղը խաղաղվի և գիւղացիք հանգիստ կերպով աշխատեն բարւոքել իրանց տնտեսական վիճակը: Անկասկած գիւղում եղած անվերջ կռիւների շնորհիւն է, որ գիւղը ոչինչ մխիթարական կողմ չունի: Այստեղ չէ երևում ոչ մի մտաւոր շարժում: Գիւղացիները նոյնն են հասկացողութեամբ, ինչ որ էին 20—30 տարի առաջ իրանց հայրերը: Գիւղում գրքեր չեն կարդացվում, լրագիր ստացող հազիւ թէ լինի: Գիւղի եկեղեցին աղքատ է. ոչ կարգին զարդ ունի և ոչ անօթեղէն: Եկեղեցին հազիւ հազ պահպանում է իր գոյութիւնը: Ի հարկէ այս բանում մեղաւոր են քահանաները, որոնք իրանց «այրի տի գաղազված» լինելու պատճառով, ժողովրդին սառեցրել են եկեղեցուց:

Գիւղի մէջ միայն մէկ հատ ինտելիգենտ մարդ կայ: Դա չատերին յայտնի աշուղ Ջահանն է: Սա այն գաղափարական երգիչն է, որ Րաֆֆիի և Շերենցի գրվածները պատմում է լոռիներին և իր շարադրած գեղեցիկ, բովանդակալից երգերը դնելով վէպի հերոսների բերանը, խօսեցնում է նրանց և ոգևորում իրան լսողներին...

Ն. քահ. Նիկողոսեան

Ալէքսանդրոպոլ.

*) Դերջան գիւղը գտնվում է Կարնից դէպի հարաւ-արևմուտք, Երզնկայից 60 վերստ հեռաւորութեան վրա:

չարժումը տեղ-տեղ պսակվել է փառաւոր յաղ-թանակներով, որոնցից գլխաւորը կարելի է համարել Կրուշեվօ քաղաքին տիրելը։

—«Կրուշեվօին տիրելուց յետոյ, գրում է «С. Пет. Вѣд.»-ի թղթակիցը, ապստամբները օդը թռցրին գրեթէ բոլոր պաշտօնական հիմ-նարկութիւնները և թիւրք պաշտօնեաներին կոտորեցին։ Քաղաքի և ամբողջ գաւառի կա-ռավարութիւնը անցել է բօլգարների ձեռքը։ Կրուշեվօի աշխարհագրական դիրքը չափազանց նպաստաւոր է պաշտպանութեան համար. ա-մենաքիչը 6000 մարդ է հարկաւոր նրա բնա-կան բերդը պաշարելու համար։ Թէ այդ քա-ղաքում և թէ ապստամբութեան միւս կենտ-րոններում բօլգարներն ունեն հացի, զէնքի և ուրիշ անհրաժեշտ առարկաների բաւականա-չափ պաշար...

Ներկայ րօպէում կարելի է յուսալ, որ Կրու-շեվօից յետոյ ապստամբների ձեռքը կ'անցնեն և Պրիլէպ, Կօստուր ու Լիրին քաղաքները։ Մա-կեդօնացիների յաղթանակները յուսահատա-կան դրութեան մէջ են դրել թիւրք իշխանա-ւորներին... Առաջին դէպքերից մի քանի օր յե-տոյ ապստամբները գրաւեցին նաև Կիչեվ քա-ղաքը իր ամբողջ գաւառով...»

—

Այժմ կամ երբէք. Բօլգարական «Реформа» լրագրում տպագրված է մի կոչ բարեգործա-կան ընկերութիւնների անունով։

—Հաստատ աղբիւրներից յայտնի է, ասում է այդ կոչը, որ Բիտօլիա վիլայէթի ազգաբնա-կութիւնը իր ներկայացուցիչների հետ միա-սին որոշել է ուժեղացնել սկսված կռիւը և վերջին հարուածը հասցնել հինգ դար չարու-նակ բօլգարներին ճնշող բռնակալներին—թիւրքերին։

Զէնք կրելու ընդունակ բոլոր անձինք մտել են կուռողների շարքերը։ Րիլեան լեռների այն կողմում մեր եղբայրները զարմանալի վճռո-ղականութեամբ, արտակարգ անձնազոհու-թեամբ և օրինակելի հերոսութեամբ կռւում են բռնակալի դէմ յանուն մարդկային իրա-ւունքների։

Կռիւը լայն ծաւալ է ընդունել։ Եւ այդ շար-ժումը աջակցութիւն պէտք է գտնի բօլգար ազգաբնակութեան կողմից։ Իւրաքանչիւր հայ-րենասէրի պարտականութիւնն է օգնութեան հասնել, իսկ բարեգործական ընկերութիւն-ները պարտաւոր են նիւթական միջոցներ հա-ւաքել, որոնք անհրաժեշտ են սկսված կռիւը բարեյաջող հետևանքների հասցնելու համար։

—Այժմ կամ երբէք—այդ է Մակեդօնիայի և Ադրիանապօլսի վիլայէթի ապստամբների նշա-նաբանը։ Այսպիսի հանդիսաւոր և օրհասական րօպէներում դատապարտելի է ամէն մի կասս-կածանք և տատանում։»

Տպագրելով այդ կոչը, Թերթն իր կողմից աւելացնում է.

—«Կռիւն սկսված է և մեր պարտականու-թիւնն է ուժեղացնել նրան մեր բոլոր ջանքե-րով ու զոհերով։ Այժմ հասել է րօպէն, երբ Մակեդօնիայից և Ադրիանապօլսից գաղթած բօլգարները ցոյց են տալու իրանց սէրը դէպի հայրենիքը։

Պարտքըստիպում է ազատ բօլգար-ներին էլ կատարել իրանց եղբայրական պարտականութիւնները այն հերոսների վերա-բերմամբ, որոնք արիւն են թափում ազատու-թեան և մարդկային իրաւունքների համար։

Այժմ կամ երբէք...»

—

Ապստամբութեան ծրագիր. «Temps» լրագիրը յայտնում է, թէ մակեդօնական կազմակեր-պութիւնը վճռել է ցոյց տալ ամբողջ Եւրո-պային, որ մակեդօնացիները ոչ միայն ցան-կանում են ազատութիւն, այլ և արժանի են։ Եթէ Եւրոպան անտարբեր մնայ, այն ժամա-նակ կազմակերպութիւնը վճռաել է նրա չա-հերը, աւերելով երկաթուղիները, օդը թռցնե-լով բանկեր և ուրիշ հիմնարկութիւններ, բայց անվտանգ թողնելով եւրօպացիների կեանքը։ Դինամիտային մի ոչ և է փորձ կատարելուց առաջ ապստամբները նախազգուշացնում են թէ պաշտօնեաներին և թէ ժողովրդին և դէնց դրանով էլ նրանք տարբերվում են անիշխա-նականներից։

Եթէ այդ բոլորը չօգնէ, այն ժամանակ կազ-մակերպութիւնը գերի կը վերցնէ արտասահ-մանեան մի քանի հիւպատոսների, ինչպէս որ նա արեց միսսՍտօնի վերաբերմամբ...

Ցամենայն դէպս ապստամբութիւնը կրկնվե-լու է, մինչև որ կազմակերպութիւնը հասնի իր նպատակին։ Նրա նշանաբանն է՝—Մակե-դօնիան մակեդօնացիների համար և ազատու-թիւն կամ մահ։

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Ուրմի, յուլիսի 28-ին

Ուրմիոյ ազգային գործերը չատ անմխիթա-րական են. ժողովուրդը անտարբեր է դէպի դպրոցը և եկեղեցին. եկեղեցի ունեն, քահա-նայ չունեն. երբեմն-երբեմն գիւղական մի քահանայ է հոգում քաղաքացիների (?) կրօ-նական պէտքերը. իսկ դպրոցը արդէն բացվել և կառավարվում է Թաւրիզի կանանց ընկե-րութեան կողմից. քաղաքացիք որ և է մաս-նակցութիւն չունեն։

Ժողովուրդին պաշտօնեաների հարստահա-րութիւններից և կեղեքումներից փրկելու հա-մար խելքը գլխին և գործունեայ մի փոխա-նորդի պէտքը չատ է զգալի։ Անցեալ ամիս Թորոս քահանայ Ջուղայեցին եկել է այստեղ և ժողովուրդը սկսել է մի քիչ ազատ չունչ քաշել, բայց դժբաղդաբար մի քանի օր միայն մնալով, հեռացել է։ Ժողովուրդը մեծ գոհու-նակութիւն է յայտնում Թորոս քահանայից և մի խնդրագրով դիմել է Վեհափառ Կաթողի-կոսին, նրա վերադարձը պահանջելով։

Ժամանակ է, որ կենտրօնը ուշադրութիւն դարձնէ այս կարգի յետ ընկած գաւառների վրա. հայ ժողովուրդը, մանաւանդ այս կող-մերում, օտարանում է վարքով ու բարքով, լեզուով ու կրօնով։ Ներկայ միջոցները բաւա-կան չեն նրան փրկելու այդ անկումից և ա-պականումից. հարկաւոր է հիմնական գործ, բարեչրջող միջոցներ։

Առհասարակ հայ ազգաբնակութեան բարո-յական մակարդակը չատ ցածր է. դրացի ա-սորի ժողովրդի թոյլ և մեղկ բնաւորութիւնը ընդօրինակելով, հայն ինքն իրան յանձնել է արբեցողութեան և ծուլութեան. կորցրել է իր լեզուն, խօսում է ասօրերէն և կամ ասօրերէ-նով խառն անհասկանալի մի հայերէն լեզուով։

Մինչդեռ օտարները՝ ամերիկացիները, կա-թօլիկները, անգլիացիները և ռուսները՝ իրանց հոյակապ դպրոցներով, եկեղեցիներով, հիւան-դանոցներով և պաշտօնեաների յատուկ չէնքե-րով փառաւոր մի տեղ են գրաւում։

Քիւրդերը Ուրմիոյ ազգաբնակութեան գլ-խին էլ փորձանք են դառել, քաղաքի շրջակայ գիւղերը միշտ ենթակայ են լինում նրանց յարձակումներին և թալանին. կառավարու-թիւնը չէ պաշտպանում խեղճ գիւղացիներին, որոնք թողնված են իրանց ճակատագրին. սահմանագլխի մօտ գիւղերը դատարկվելու վրա են, գիւղացիք ահ ու վախից թողնում են իրանց պապենական օջախը և գաղթում։

Բնութիւնը չռայլօրէն սփռած է իր բարիք-ները Ուրմիայի չուրջը. ջուրը առատ, հողը բարեբեր, կլիման բարեխառն է։ Բերքերի մէջ մեծ տեղ են բռնում սէպզէն և ծխախոտը, ո-րոնք արտահանվում են Ռուսաստան և Թէհ-րան. ամեն տեսակ պտուղներ թէ առատ և թէ ազնիւ են. ամբողջ Ուրմիան իր չրջակայ բազմաթիւ գիւղերով կարելի է նմանեցնել մի պարտէզի. ծառազարդ լայն փողոցներ, պըր-ղաբեր և անպտուղ հսկայ ծառեր, ընդարձակ պարտէզներ և այգիներ դրախտի են վերածել այս գաւառը. բայց ափսոս, որ ներկայ վի-ճակը՝ ազնիւ պանիրը շան տիկի մէջ առածն է յիշեցնում։

Քաղաքից դուրս մեծ փողոցները այցելուի վրա եւրօպական քաղաքների բուլվարների տպաւորութիւնն են գործում. սակայն այցե-լուի աչքերը իզուր են որոնում այդ բուլվար-ների մէջ եռացող կեանքը, չարժումը, սիրուն փոքրիկ մանուկների խաղալը, սիրասուն զոյ-գերի թև թևի մտած ճեմելը, ծառերի չուքին տակ երեխան կաքով սան ածող դաս-տիարակչուհիների սիրավառ հայեացքները։ Իսկ սրանց տեղ ինչ է տեսնում. պար-սիկների չորացած ու սևացած դէմքեր, վա-ւաշոտ նայուածքներ և անտանելի առատ փոչի։

Եթէ Սալմաստ—Խօյի ներկայ դատաւոր Մէջիդի Սալթանայի պապը իր գլուխը գերեզ-մանից բարձրացնէր և իր ջանքերի ու աշխա-տութեան արդիւնքը եղող այս բուլվարների ներկայ անխնամ վիճակը տեսնէր, անկասկած պիտի ափսոսար իր արած այս բարեկարգու-թիւնների, իր ստեղծած բուլվարների վրա։ Գուցէ իր թոռը Մէջիդի Սալթանան, մի օր իր պապի չինածները վերանորոգէ և վերա-զարդարէ։ Ինչպէս ասում են, թոռը պապի բարեկարգող և նորութիւններ մտցնող յատ-կութիւնները ժառանգել է։

Դոկտ. Կ. Փաչայեանց

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—«Messager l'Athènes» լրագիրը հաղորդում է, որ Աթէնքում կազմակերպվել են չորս քա-ղաքական ընկերութիւններ, որոնց նպատակն է «Յունաստանի ազգային վերածնութիւնը»։ Այդ ընկերութիւններից մէկը անանուն է։ Քաղա-քական ընկերութիւնների հիմնադիրները գըլ-խաւորապէս պաշտօնաթող զինուորականներ են, որոնց մէջ գտնվում են և պաշտօնաթող գե-ներալներ՝ Սարատօս, Բայրակտարիս և Սապոյ-կօս։ Նրանց մէջ սակաւ չեն և պատգամաւոր-ների ժողովի նախկին պատգամաւորներ և ու-րիչ հասարակական գործիչներ։ Այդ ընկերու-թիւնները բաժանմունքներ կունենան Յունաս-տանի բոլոր քաղաքներում և կը զարգացնեն իրանց գործունէութեան ծրագիրը ժողովրդի մէջ տպագրական և բերանացի պրօպագան-դայի միջոցով։ Թէպէտև այդ ընկերութիւնների նպատակի մասին ճիշդ տեղեկութիւններ չը կան,—ասում է վերոյիշեալ լրագիրը, բայց պէտք է ենթադրել, որ նրանց հիմնադիրները հէլլէնականութեան լուրջ և հայրենասիրական նպատակներ պէտք է առաջ տանեն։ Սակայն այն դասը, որ տուեց Յունաստանին 10 տարի առաջ կազմված «Էտնիկի Հէտէրիա» գաղտնի ընկերութիւնը, իւրաքանչիւր յոյնի վրա պարտաւորութիւն է դնում խնդրել և պահանջել նոր ընկերութիւնների հիմնադիրնե-րից և անդամներից՝ չափազանց զգոյշ լինել ի-րանց գործունէութեան մէջ, որպէս զի «Յու-նաստանի պետական օրգանիզմը վերանորոգե-լու» փոխարէն վերջնական կործանման չը մատ-նել նրան։

—«Berl. Tag.» լրագրի խօսքով, հոկտեմբերի սկզբներում Բերլինում կը բացվի Րիխարդ Վագների արձանը։

—Ֆրանսիական լրագիրները լիքն են Պարիզի ստորերկրեայ էլէկտրական երկաթուղու վրա պատահած աղէտի մանրամասնութիւններով։ Ահա թէ ականատեսներից մէկը ինչ է պատմել «Temps» լրագրի աշխատակցին. «Երեկոյեան 7 ժամ 20 րօպէին յանկարծ երևաց թանձր ծուխ այն սանդուխքի վրա, որ տանում է դէպի մէտրօպօլիտէնը։ Ծուխը շատ շուտով կատարե-լապէս թանձրացաւ և ծուխի սև սիւնակը հասաւ չինութիւնների երկրորդ յարկին։ Տուն-նէլից լսվեցին «մոմեր, լոյս». ամեն կողմից դէպի մէտրօպօլիտէնի սանդուղքը վազեցին Ֆաղի բնակիչները՝ մոմերով և վառած լամպա-ներով. բայց տուննէլ մտնելու փորձերն ա-պարդիւն անցան։ Ամենաքաջերը ստիպված էին յետ քաշվել։ Լամպաները հանգչում էին, ծուխը աւելի և աւելի թանձրանում էր, և չունչ առնել անհնարին էր. ստիպված եղան բաւականանալ, օգնութիւն հասցնելով միայն նրանց, ով կարողացել էր մի կերպ հասնել մինչև սանդուղքի սկիզբը։ Տուննէլի մուտքի մօտ բարձրացրին ինն ուշաթափված մարդկանց և տեղափոխեցին մերձակայ դեղատունը, ուր նրանց ուշքի բերին։ Ցոյս ունէին նրանցից որ և է ցուցմունք ստանալ այն մասին, թէ ինչ է պատահել, բայց նրանցից ոչ ոք չը կարողացաւ կարգին բան հաղորդել։ Մօտ 9 ժամին հան-րապետական գվարդիայի մի զօրք զօրաբաժին գրաւեց դռները տուննէլի մուտքի մօտ։ Ոս-տիկանութեան պրէֆէկտ Լէպինն առաջին մի-ջոցները գործ դնելու հրաման արձակեց։ Հրդ-դեհաշէջները վառած ջահերով դնացին դէպի տուննէլի մուտքը։ Բայց հազիւ նրանք մի քա-նի քայլ էին արել և ուզում էին իջնել սան-դուղքով, որ ջահերը հանգան, և հրդեհաշէջ-ները, ծուխից կուրացած և շնչասպառ, ստիպ-ված էին յետ վերադառնալ։ Պրէֆէկտ Լէպինը երկու անգամ փորձեց տուննէլն իջնել, բայց խեղդվելուց վախենալով, հրաժարվեց իր դի-տաւորութիւնից։ Խեղդիչ ծուխը լցրել էր ամ-բողջ տուննէլը. տաքութիւնը հասնում էր մինչև 60 աստիճան Ցէլսիուսի։ Այն ժամանակ հրդեհաշէջները սկսեցին ջրհաններով ջուր թափել տուննէլի մէջ. անցնում էին ժամեր և դրութիւնը անփոփոխ էր մնում։ Միայն առա-ւօտեան 3 ժամին ծուխը պակասեց և տաքու-թիւնը մի փոքր իջաւ. զօրաբաժնի երկու հրա-մանատար օֆիցէրներ. իջան տուննէլը և հան-դիպեցին երկու դիակի։ Զինուորներն իջան օֆիցէրների ետևից և սկսեցին հանել սպան-վածներին։ Մինչև $6^1/_2$ ժամը չարունակվում էր դիակների հանումը մեծ դժուարութիւններով։ Մինչև այժմ հանված են 86 դիակներ։

—Բուխարէստից ստացած տեղեկութիւնն-րին նայելով, ռումինական կառավարութիւնը, ուշադրութեան առնելով Բալկանեան թերա-կղզու յուզված վիճակը և մակեդօնացիների ապստամբութիւնը թիւրքական կառավարու-թեան դէմ, որոշել է պատերազմական դրու-թեան վերածել երկու կօրպուս իր զօրքերից՝ Ռումինիայի հարաւային սահմանները աւելի լաւ պաշտպանելու համար։

—«Русск. Вѣд.» լրագրի թղթակիցը գրում է Կ. Պօլսից. «Թիւրքական պաշտօնական լրա-գիրը, որ հրատարակվում է Սալօնիկում, հա-մարեա ամեն օր հաղորդում է այն մակեդօ-նացի ապստամբների անունները, որոնք իբր թէ զինաթափ են լինում։ Այդ տեղեկութիւն-ներից կարելի է եզրակացնել, որ երկրի խա-ղաղացման գործը աջողութեամբ առաջ է գնում։ Բայց ուրիշ բան են ասում Ուսկիւբի ռուս և աւստրիական հիւպատոսների զեկու-ցումները, որոնք ճանապարհորդութիւններ են կատարել դէպի երկրի խորքը և, իբրև հետե-ւանք իրանց ճանապարհորդութեան, կազմել են արձանագրութիւններ, որոնք կարող են մի-մի մեղադրական ճառեր լինել թիւրք կառավա-րութեան գործակալների դէմ։ Բօլգարական ազգաբնակութեան պատկանող չատ գիւղեր այրված են. հասակաւորները կամ փախել են լեռները կամ սպանված են։ Զարհուրելի կա-րիք է տիրում ամեն տեղ. երեխաները մեռ-նում են քաղցից։ Բանտերը քաղաքներում լըց-ված են և Սալօնիկում նոր բանտ է չինվում։ Հարիւրաւոր մակեդօնացիներ աքսոր են ու-ղարկվում դէպի Փոքր-Ասիա։ Եթէ մի քանի տարի էլ տևէ այս դրութիւնը, հաստատ կա-րելի է ասել, որ մակեդօնական վիլայէթների քրիստոնեայ ազգաբնակութիւնը իսպառ կը ջնջվի։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

7 օգոստոսի

ՊԱՐԻԶ։ Պատգամաւոր Պրեսանսէն հաղորդեց Դէլկասէին, որ նա հարցապնդում է անելու մակեդօնական դէպքերի մասին։

ՏԵՐԱՊԻԱ։ Ռուսաց նաւախումբը երէկ մտաւ Ինիադա ծովածոցը՝ Բօսֆօրի մուտքից 80 կի-լօմետր դէպի հիւսիս։

ԻՐԿՈՒՏՍԿ։ Օգոստոսի 4-ի գիշերը բերդան-կաներով զինված աւազակների մի խումբ թա-լանեց երկու մառան և փախցրեց գիւղացու մի ձի։ Դէպքի ժամանակ մահացու վիրաւոր-վեցին ոստիկանական զինւորը և մառանի տի-րոջ որդին. երկուսն էլ մեռան։ Սպանված է մի գիւղացի և ծանր վիրաւորված է պահա-պանը։ Ոճրագործները ձերբակալված են։

ԽԱՐԿՕՎ։ Այսօր այստեղ բացվեց մի ոճրա-գործութիւն, որ կատարվել է Նիժնիյ-Նովգօ-րօդում։ Մինչև Խարկօվ բացած տուած կողովը կասկածելի երևաց։ Նրան բաց արին իշխա-նաւորների ներկայութեամբ և մէջը գտան թոկով խեղդած մի անյայտ մարդու դիակ։

8 օգոստոսի

ՊՈՐՏ-ԱՐՏՈՒՐ։ Գօնկօնգից ստացված տեղե-կութիւնների համեմատ։ ծովային պիրատները աւազակութիւն սկսեցին Սիցեան գետի վրա։ Թալանված են վաճառականների չատ նաւեր։

ԽԱՐԲԻՆ։ Օգոստոսի 5-ին, չինական կայսրի աշխկայ ծննդեան օրը գեներալ Զաօմեանի մօտ հանդիսաւոր ճաշկերոյթ տեղի ունեցաւ, որին ներկայ էին զօրքերի ու երկաթուղիների ներկայացուցիչները և բոլոր չինական աստի-ճանաւորները։ Զաօմեանը առաջարկեց Թագա-ւոր Կայսրի կենացը, որ և ընդունվեց ոգևորու-թեամբ։

ՊՍԿՕՎ։ Այսօր չարունակվեցին մեծ զօրա-խաղերը Բարձրագոյն ներկայութեամբ, Պսկօ-վից դէպի Արևմուտք։

ՄՕՍԿՎԱ։ Երկրագործութեան մինիստրու-թիւնը բաց արեց Պօդօլեան գաւառի Կուզ-մինսկ գիւղում գործուածքներ պատրաստելու դպրոց։

ԼՕՆԴՕՆ։ «Standard»-ում տպագրված է այս-տեղի եապօնական դեսպան Խայաշի հետ ունե-ցած խօսակցութիւնը, որի ժամանակ նա յայտ-նել է, որ ոչ միայն ինքը, այլ և նրա կառավա-րութիւնը բացասում են ամեն տեսակ ան-հանգստացնող մտքումներ պատերազմի հնա-րաւորութեան մասին։ Եթէ Եապօնիան կար-ծիքների մի քանի տարաձայնութիւններ ունի ուրիչ ազգերի հետ, այդ դեռ չէ նշանա-կում, թէ նրանց մէջ կարող է թըշ-նամութիւն ծագել։ Ցայտնի տեսակի տեղե-կութիւններ ուզում են մեզ հաւատացնել, թէ Ռուսաստանը վատ մտադրութիւններ ունի, բայց իսկապէս Ռուսաստանը հետևում է գոր-ծողութիւնների խաղաղարար ձևի։ Իսկ Եապօ-նիային պատերազմը օգտակար չի լինի ոչ մի տեսակէտից։

ԲԵԼԳՐԱԴ։ Սուտ և տենդենցիօզ է այն լու-րը, թէ քաղաքային պետական գանձարաննե-րում պակասորդ է նկատված։

ՆԵԱՊՕԼ։ Վեզուվիյի գործունէութիւնը չա-րունակվում է անդադար. ժայթքումը կրկնը-վել է չատ անգամ. դուրս թափված լաւայի քանակութիւնը քիչ է։

ԱԹԷՆՔ։ Մինիստր նախագահ Րալլին հա-ղորդեց պետութիւնների ներկայացուցիչներին, որ յունական հիւպատոսներից ստացված տե-ղեկութիւնների համեմատ Մակեդօնիայում և Կրուշեվօում դինամիտով աւերված են եկեղե-ցին ու յունական դպրոցը և այրված են 322 յունական տներ։ Մի քանի յոյներ սպանված են։ Րալլին խնդրում է պետութիւններից վերջ դնել անկարգութիւններին, որոնց պատճառով յոյները աւելի են տանջվում, քան թէ միւս քրիստոնեաները և թիւրքերը։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Հնարովի է այն լուրը, թէ Մօ-նաստիրի ռուսաց հիւպատոսարանի կառավա-րիչը սպանված է և Սալօնիկի գլխաւոր հիւ-պատոսը անյայտացել է։ Ճիշտ չէ և այն լուրը,

թէ չարժումը դադարել է Ուսկիւբ—Սալօնիկի գծի վրա և թէ այդ գծի գնացքը օդն է թողած։

ՍՕՖԻԱ։ «Բօլգարական հեռագրական գործակալութիւնը» յայտարարում է, թէ բօլգարական զօրքի մի մասը դէնքի կոչելու մասին եղած լուրը անհիմն է։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Ռուսաց ծովային գործակալը ռուսական մարտանաւով գուրս եկաւ նաւախմբին դիմաւորելու։

ԼՕՆԴՕՆ։ Սալիսբիւրիի առողջական դրութիւնը գրեթէ անյուսալի է։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԽՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱԴԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ժամերը նշանակված են Պետերբուրգի հաշւով, փակագծում Թիֆլիսի հաշւով)

Արագ գնացք Թիֆլիսից—Բաթում ամեն օր դուրս է գալիս առաւօտեան 9 ժ. 39 ր. (10 ժ. 37 ր.) հասնում է Բաթում երեկոյեան 8 ժ. 3 ր. (9 ժ.)։

Արագ գնացք Բաթումից—Թիֆլիս ամեն օր դուրս է գալիս երեկոյեան 10 ժ. 24 ր. (11 ժ. 22 ր.), հասնում է Թիֆլիս առաւօտեան 8 ժ. 44 ր. (9 ժ. 42 ր.)։

Փոստատար գնացք Բագուից դուրս է գալիս երեկոյեան 9 ժ. 18 ր. (10 ժ. 16 ր.), հասնում է Թիֆլիս ցերեկվայ 4 ժ. 25 ր. (5 ժ. 23 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից երեկոյեան 5 ժ. 20 ր. (6 ժ. 18 ր.), հասնում է Բաթում առաւօտեան 6 ժ. 5 ր. (7 ժամ 3 րոպէին)։

Մարդատար գնացքը Բագուից դուրս է գալիս ցերեկվայ 1 ժ. 3 ր. (2 ժ. 1 ր.), հասնում է Թիֆլիս առաւօտեան 6 ժ. 5 ր. (7 ժ. 3 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից առաւօտեան 6 ժ. 51 ր. (7 ժ. 49 ր.), հասնում է Բաթում երեկոյեան 6 ժ. 58 ր. (7 ժ. 56 ր.)։

Փոստատար գնացքը Բաթումից դուրս է գալիս գիշերվայ 9 ժ. 23 ր. (10 ժ. 21 ր.), հասնում է Թիֆլիս ցերեկվայ 10 ժ. 10 ր. (11 ժ. 8 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից ցերեկվայ 10 ժ. 51 ր. (11 ժ. 49 ր.), հասնում է Բագու առաւօտեան 5 ժ. 8 ր. (6 ժ. 6 ր.)։

Մարդատար գնացք Բաթումից դուրս է գալիս առաւօտեան 9 ժ. 39 ր. (10 ժ. 37 ր.), հասնում է Թիֆլիս երեկոյեան 10 ժ. 3 ր. (11 ժ. 1 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից երեկոյեան 10 ժ. 34 ր. (11 ժ. 32 ր.), հասնում է Բագու ցերեկվայ 3 ժ. 2 ր. (4 ժ.)։

Փոստատար գնացքը դուրս է գալիս Թիֆլիսից դէպի Երեւան երեկոյեան 11 ժ. 32 ր. (12 ժ. 30 ր.), հասնում է Երեւան 5 ժ. 14 ր. (6 ժ. 12 ր.), հասնում է Կարս 2 ժ. (2 ժ. 58 ր.)։

Փոստատար գնացքը Կարսից դուրս է գալիս ցերեկվայ 3 ժ. 57 ր. (4 ժ. 55 ր.), հասնում է Ալէքսանդրօպօլ երեկոյեան 7 ժ. (7 ժ. 58 ր.), Երեւանից դուրս է գալիս 11 ժ. 6 ր. (12 ժ. 4 ր.), հասնում է Թիֆլիս առաւօտեան 5 ժ. 11 ր. (6 ժ. 9 րոպէին)։

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր բացի կիրակի օրերից։

ԱՌԱՒՕՏԵՆԵՐԸ

Բ. Ա. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզառեա. հիւանդ.

ՋԻԿՕՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մորթու, վեներական և վիրաբուժութիւն։

Զ. Ի. ԲԱՐԱՆԱՍԵԱՆՑ—11—12 ժ. մանկաբարձութեան կանանց և երեխայոց հ.

Կ. Ի. ԳՉԵԼԻՁԷ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի հ.

Գ. Ա. ԹԱՐԽԱՆԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ. երկուշ. չորեք. ուրբաթ։

Ե. Գ. ԿԱՐԱԳԵՕԶԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ. երեքշ. հինգշ. շաբաթ։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ն. Ն. ԹՈՒՄԱՆՕՎԻ—5—6 ժ. վիրաբուժ. մորթու և վեներական հ.

Լ. Վ. ԲԱՐՑՕԼԴ—7—6 ժ. նեարդային (էլեկտրաբուժ) ներքին և վեներական հ.

ԿՆՅԱԳԻՆԵԱ ՇԵՐՎԱՇԻՁԷ—7—7½ ժ. մանկաբարձութեան և կանանց հ.։

Գ. Ա. ԹԱՐԽԱՆԵԱՆՑ—7½—8 ժ.

Բ. Ա. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ—8—8½ ժ.

Վճարը 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (Կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Օ. Յ. ԱՐՎԱՆԻՏԱԿԻ—ատամ. ծաղկահատ և բժշկական մարձանմարդ. դիմել 11—1 ժ.։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

բժշկապետ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

Լոյս տեսաւ

ՅՈՎՀ. ԴՈՒՐԲԱԽԵԱՆԻ

„ԾԱՆՕԹ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ“

վերնագրով վիպական գրուածքը—հայ եկեղեցականների և երէցփոխների կեանքից։

Գինը 75 կոպ.։

Դիմել՝ հայ գրավաճառներին Թիֆլիս և Բագու. իսկ հեղինակին—հետեւեալ հասցէով.
С.-Петербургъ, Лештуковъ переул. № 4. Пушкинская Скоропечатня. 2—10

ՀԱՆՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Թիֆլիսի Հակա-ալկօհօլական ընկերութեան Հաւլաբարի բաժանմունքի

Ն. ՄՈՒՐԱՇԿՕՎԻ ԹԱՏՐՈՆՈՒՄ

Շաբաթ, օգոստոսի 9-ին, հայ թատերասէրները, բարեհաճ մասնակցութեամբ Տ. Զաբէլի և պ. Ամօ-Խարազեանի կը ներկայացնեն

ԵՂԲԱՅՐ ԵՒ ՔՈՅՐ

Պատմ. ողբերգութիւն 5 գործ. 6 պատկ. հեղ. Գուծիայի։

Մասնակցում են տ. Զաբէլ, օր. օր. Հայկանոյշ, պ. պ. Ամօ-Խարազեան, Բաբայեան, Գրիգորեան, Ղորխմազեան, Ցակոբեան, Պօղոսեան, Սարեան, Սաֆարեան, Փարսադանեան, Փիրումեան և ուրիշները.

Խաղամիջոցներին կը նուագէ աշըգ-Հաջիրի խումբը։

Սկիզբն է 8 ժամին երեկոյեան։

Տեղերի գինը 5-ից մինչև 50 կոպէկ։ 1—1

Կովկասի ուսումնարանական շրջանի պ. հոգաբարձուի թոյլտուութեամբ սոյն սեպտեմբերի 1-ից Ալէքսանդրօպօլում բաց եմ անում

ԵՐՐՈՐԴ ԿԱՐԳԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴՊՐՈՑ և ՊԱՆՍԻՕՆ

Ուսումնարանի նպատակն է—պատրաստել աշակերտներ միջնակարգ դպրոցների համար։ Ընդունում եմ նոյնպէս ուրիշ դպրոցներից աշակերտներ պանսիօնում բնակեցնելու։

Հասցէս, Александрополь, уголъ Александровской и Артиллерійской улица, домъ А. А. Цагикова, Частное училище 3-го разряда и пансіонъ В. П. Шахазизянпа.
(շ.) 1—3

Իմ աշխատութեամբ լոյս են տեսել ԿՐՕՆԻ հետեւեալ դասագրքերը.

Աշակերտաց համար.

1.	Դասատետր կրօնի	ա.	տարի	. — 25
2.	» »	բ.	»	. — 20
3.	» »	գ.	»	. — 30
4.	Հին-ուխտ	դ.	»	. — 35
5.	Նոր-ուխտ	ե.	»	. — 40
6.	Գործք առաքելոց	զ.	»	. — 40

Ուսուցչաց համար.

7.	Ուղեցոյց կրօնի—հին-ուխտի (սպռ.)	— —
8.	» » —նոր-ուխտի	. 2—50
9.	Ուսումն շրիստոնէական կրօնի Դ. հ.	1—50
10.	» » Ե. »	— 50

Ինձ դիմողներն ստանում են 1. 6 տարիների համար 25%. 2, 3, 4, 5 տարիների համար 20%, իսկ 7, 8, 9, 10 տարիների համար 35% զեղչ։

Կարելի է դիմել—1) ինձ (Коммерческое училище), 2) Центральная книжная торговля և 3) Книжный магазинъ „Гуттенбергъ“.
1—100 Սահակ քահ. Սահակեանց

ՀՐԱՒԷՐ

Թիֆլիսի Վանքի եկեղեցու աւագ սարկաւագը, այժմ նորընծայ Արշակ Ցարութիւնեանցը կիրակի, ամսիս 10-ին մատուցանելու է նոյն Վանքի եկեղեցում անդրանիկ ս. պատարագը, և այս մասին յայտնելով Վանքի եկեղեցու յարգելի ծխականներին և ժամաւորներին՝ խնդրում ենք շնորհ բերել։ Պատարագը սկսվելու է ժամի 10½-ին։ 2—3

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

Տ. ԳԷՈՐԳ-ԲԷԳԵԱՆ.
ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ընդունելութիւն ամեն օր.

Առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև 12
Երեկոյեան » 5-ից մինչև 7

Վէլեամինօվսկայա փ. տ. № 8. 2—100

ՇՈՒՇՈՒՄ

Առաջիկայ սեպտեմբերի 1-ից կը ընդունվեն «ՆԱԽԼԷԲՆԻԿՆԵՐ» (հասակաւորներից—ուսուցիչներ և այլք)։ Պայմանների մասին դիմել ոչ ուշ քան օգոստոսի 15-ը. Шуша, Е. Теръ-Мартиросянцъ. 4—8

ՄԻ ԿՐԹՎԱԾ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ

ընտիր ատեստատներով և րէկոմէնդացիաներով փնտրում է գանձապահի (кассиръ) կէտօրեայ (առաւօտից մինչև ժամի 3—4-ը) պաշտօն։ Հարցնել «Գուտտենբէրգ» գրավաճառանոցում։ 2—5

Խմեներ Ա. Ի. Միխայլօվի եւ ընկ. Բուրաշիսի քաղաքային ջրմուղների եւ էլեկտրական տրամվայի ընկերութեան վարչութիւնը

սրանով յայտարարում է, որ նա նշանակել է յիշված ընկերութեան անդամների արտակարգ ընդհանուր ժողով Բուլթայիսում, օգոստոսի 24-ին, առաւօտեան 10 ժամին, Վարչութեան բնակարանում, Թիֆլիսի փողոցի վրա, Անանօվի տանը։ Պարապմունքների նիւթերն են. 1, Վարչութեան դրամական հաշիւը 1902 թ. մարտի 10-ից մինչև 1903 թւականի օգոստոսի 1-ը, 2) Ընկերութեան գործավարութեան հաշիւը, 3) Դիրեկտօր-կարգադրիչի հաշիւը վարչութեան զեկուցման հետ միասին, 4) Վարչութեան զեկուցումը ընկերութեան գործերի մասին, 5) Փոփոխութիւն և լրացումն ընկերութեան պայմանաթղթի մէջ, 6) Վարչութեան անդամների և վերստուգող յանձնաժողովի անդամների ընտրութիւն։ 1—1

Լ Ո Յ Ս Տ Ե Ս Ա Ւ

Լ Է Օ

Գ Ր Ի Գ Ո Ր Ա Ր Ծ Ր Ու Ն Ի

Երկրորդ հատոր

(551+VIII երես, 13 պատկերով)

Բովանդակութիւն.—1) «Մշակի» առաջին տարիները (1872—1876).—«Նշանաւոր Շրջան» (1876—1878, Արեւելեան հարց, ռուս-թիւրքական պատերազմ)։

Այս հատորը կուղարկվի միայն այն բաժանորդներին, որոնք լիովին վճարել են իրանց բաժանորդագինը։ Մաս-մաս վճարող բաժանորդներին խնդրում ենք ուղարկել իրանց վրա մնացած մասը։

Երրորդ հատորը լոյս կը տեսնէ աշնանը։

Շ Ա Ր Ո Ւ Ն Ա Կ Վ Ո Ւ Մ Է Բ Ա Ժ Ա Ն Ո Ր Դ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ը

Բաժանորդագինն է երեք հատորի համար 3 րուբլի, ճանապարհածախսով 4 րուբլի։ ԿԱԶՄԱԾ 4 րուբլի, ճանապարհածախսով 5 րուբլի 20 կոպ.

Հատորները առանձին-առանձին չեն ծախվի։ Բոլոր երեք հատորները լոյս տեսնելուց յետոյ, գինը կը բարձրացնվի։ Վերադիր վճարով և մաս-մաս բաժանորդագրութիւն չէ ընդունվում։

Թիֆլիսում բաժանորդ գրվել կարելի է. 1) Հեղինակի մօտ, «Մշակի» խմբագրատանը և 2) «Գուտտենբէրգ» գրավաճառանոցում։

Օտար քաղաքացիները դիմում են. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ»։

ԲԱԳՈՒՈՒՄ բաժանորդ կարելի է գրվել պ. Գրիգոր Տէր-Յովհաննիսեանի մօտ, Ա. Ծատուրովի գրասենեակում և «Պրոմէթէուս» գրավաճառանոցում։

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

Ա. Յ. ՔԱԹԱՆԵԱՆ

ամառս ընդունում է հիւանդներ Պեատիգօրսկում։

Армянская ул,. д. Паджановой.
(չ. ո.չ.) 21—20

Ա Տ Ա Մ Ն Ա Բ Ո Յ Ժ

ՕՐ. Ս. ՇԵՐՄԱԶԱՆԵԱՆ

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻՆ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ՄԱՆԳԼԻՍՈՒՄ, ՀԱՍԱՆ-ՋԱԼԱԼԵԱՆԻ ԱՄԱՌԱՆՈՑՈՒՄ 101—105

ՀԱՇՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ

Միքայէլեան փողոց, № 161.

Աչքի առաջ ունենալով Թիֆլիսի գործակատարներից մի քանիսի շատ անգամ կրկնված խնդիրը՝ հնարաւորութիւն տալու նրանց առեւտրական գիտութիւններ ձեռք բերել՝ Դասարանների Վարչութիւնը, կամենալով բաւարարութիւն տալ նրանց ցանկութեան, բաց է անում այս օգոստոս ամսի 15-ից կօնտօրական գործի երեկոյեան կուրսեր հետեւեալ ծրագրով.

1) Առեւտրական հաշւապահութիւն։
2) Թւաբանութիւն հաշւէցոյցի վրայ։
3) Առեւտրական հաշւարարութիւն։
4) Առեւտրական թղթերի—հաշիւների, ֆակտուրների կազմութիւն և այլն։
5) Գործակատարների պարտականութիւնները հասարակութեան և խանութատիրոջ վերաբերմամբ։

Կուրսերում ընդունվում են ամեն հասակի գրագէտ գործակատարներ։

Պարապմունքները տեղի կունենան երեկոները, 8½—10 ժամը, 5 րուբլի վարձով կամ 40 րուբլի տարեկան։

Գրվել կարելի է միայն մինչև օգոստոսի 15-ը Դասարանների դիւանատանը (Միքայէլեան փող. № 161) իւրաքանչիւր օր, 8½ ժամից մինչև 10 ժամը երեկոյեան, կամ բեռների տեղափոխութեան ռուսական ընկերութեան գրասենեակում, Տէր-Ցարութիւնեանի մօտ։

7—10 Հիմնադիր Ի. Բրօն-Ֆօն-Բրէննէր

Ցրանաների մինիստրութիւնից հաստատված

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

երկու սեռի անձանց համար

[Баку, Прачешная, домъ Теръ-Ованесова]

Կուրսերի նպատակն է տալ ունկնդիրներին մասնագիտական-առեւտրական կրթութիւն եւ պատրաստել հմուտ հաշւապահներ։ Աւարտողները ստանում են ատեստատներ։

Կուրսերում աւանդվում են՝ 1) Առեւտրական թւաբանութիւն և թւաբանութիւն համրիչի վրա. 2) Հաշւապահութիւն՝ առեւտրական, արդիւնաբերական-գործարանական և բանկային. 3) Առեւտրական թղթակցութիւն. 4) Առեւտրական տնտեսագիտութիւն. 5) Առեւտրական և մուրհակային օրէնքներ. 6) Գեղագրութիւն և արագագրութիւն (ուղղումն ձեռագրի). 7) Ուսուցումն գրող մեքենայի վրա։

Ուսումը սկսվելու է սեպտեմբերի 20-ից։ Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից ամենայն օր, կուրսերում՝ առաւօտեան ժամը 9-ից մինչև 12-ը և երեկոյեան 4-ից մինչև 7 ժամը։ Կուրսերի կանօնադրութիւնը (уставъ) և մանրամասն ծրագիրը (программа)—տրվում և ուղարկվում են ձրիաբար։ Օտարաքաղաքացիները դիմում են՝ Баку, Учредителю Коммерческихъ Курсовъ А. И. Теръ-Каспарову.
(Ն. շ.) 11—25

Ղօշավանքի „ՏԱՅԼԱՐ“ անուանված 600 դեսեատին վարելահողերը և արօտատեղերը կապալով տալու համար յունիսի 7-ին նշանակված աճուրդը և 9-ին կրկնաճուրդը չը կայանալու պատճառով, Կարսի հայոց հոգեւոր կառավարութեան ատեանում նշանակված է ամսիս 26-ին, առաւօտեան ժամը 12-ին նոր ԱՃՈՒՐԴ և 28-ին ԿՐԿՆԱՃՈՒՐԴ՝ նոյն հողերը կապալով տալու համար։ Ցանկացողները պայմանների մասին կարող են դիմել ատենիս ամեն մի օր։

6—8 Անդամ հոգեւոր կառավարութեան՝ Մինաս ա. քահ. Տէր-Պետրոսեան